

1. PERIOADA PAȘOPTISTĂ (1830 - 1840) – prezentare generală

Situată între 1830 – 1860, **perioada pașoptistă** marchează în istoria culturală a românilor procesul de modernizare rapidă a societății românești sub influența modelelor culturale occidentale. Aflate mult timp în sfera de influență a Imperiului Otoman, Moldova și Țara Românească obțin, prin tratatul de la Adrianopol (1829), o relativă independență mai ales în plan economic și administrativ. Astfel, românii descoperă din ce în ce mai mult valorile și modelele culturale occidentale, care, în virtutea latinității comune limbii române și limbilor neolatine, încep să-i fascineze pe români. Fiii boierilor nu se mai îndreaptă spre Constantinopol pentru a urma studiile, ci spre universitățile italiene (Gh. Asaschi, M. Kogălniceanu, N. Bălcescu), dar mai ales spre Franța (V. Alecsandri, Alecu Russo, I.H.Rădulescu, etc.). Aproximarea intelectualilor români din prima jumătate a veacului al XIX - lea de Franța a dat acestei epoci o dimensiunea francofonă și francofilă.

În evoluția acestui FENOMEN DE IMITAȚIE a modelului cultural francez de către țările române au existat 2 etape:

- Cea a *deschizătorilor de drumuri* (Gh. Asachi (1788-1869), I.H.Rădulescu (1802-1872)), caracterizată prin acțiuni aflate sub influența unui entuziasm romantic pentru ideea de schimbare și pentru opțiunea pentru revoluție ca metodă de emancipare rapidă a țărilor române, în vederea unei sincronizări rapide cu modelul european francez. Ca rezultat al acestei etape se numără înființarea principalelor instituții (instrumente) ale statului modern (Regulamentul Organic) și apariția presei, a teatrului, a învățământului și a traducerilor masive din patrimoniul cultural european.
- *După 1840*, data apariției revistei *Dacia literară*, ideea de imitație își pierde din intensitate, prioritară devenind ideea de originalitate în creația literară, a emancipării literaturii române față de modelul cultural european în vederea găsirii propriei identități. Apar operele principalilor scriitori pașoptiști: C. Negruzzi (1808-1868), V. Alecsandri (1818-1890), Alecu Russo (1819-1859), M. Kogălniceanu (1817-1891), V. Cârlova (1809-1831), N. Bălcescu (1819-1852), D. Bolintineanu (1825-1872), A. Mureșanu (1816-1863), G. Barițiu (1812-1872).
- Uneori se vorbește și despre o epocă *postpașoptistă* (1860-1870), situată între *pașoptism* și *epoca marilor clasici*, când se afirmă scriitorii ca N. Filimon (1819-1865), Alexandru Odobescu (1834-1895), B. P. Hașdeu (1838-1907).

Aflați la studii în Occident, acești tineri se contaminatează de modelul vieții sociale, politice, civice și culturale occidentale la care aderă cu entuziasm. Întorși în țară, vor aduce cu ei noi moravuri, noi atitudini și idei care vor revoluționa viața socială și culturală românească. Vor apărea societăți filantropice, se vor înființa școli, vor apărea reviste, ziare, se va dezvolta presa românească (*Albina românească* – 1826, Iași, Gh. Asachi, *Curierul românesc* – 1828, București, I.H.Rădulescu, *Dacia literară* – 1840, Iași, M. Kogălniceanu) și teatrul ca instituție. Sub impulsul ideilor liberale occidentale, acești intelectuali vor să realizeze modernizarea rapidă a societății românești care evoluase departe de orbita europeană. Revoluțiile de la 1848 din cele două principate, ai căror conducători au fost tocmai acești intelectuali tineri contaminați de Occident, au încercat, prin programele liberale propuse, introducerea unor schimbări în ceea ce privește ideea de libertate, de sistem politic, de libertate a presei, etc. Înfrângerea mișcărilor revoluționare a determinat exilul acestor tineri și convertirea lor la un tradiționalism și clasicism al ideii de originalitate și imitație.

II. ROLUL LITERATURII ÎN PERIOADA PAȘOPTISTĂ

Dacă în plan politic și social propunerile lor de schimbare, dorite cu entuziasmul romantic al epocii, au eșuat, în cultură și în literatură ideile de modernitate, imitație a modelelor culturale occidentale dar și de originalitate a literaturii române au trimfat.

S-a schimbat înțelegerea **CONCEPTULUI DE LITERATURĂ**. Preluat ca neologism din limba franceză (*littérature*), până în epoca junimistă termenul va avea un sens larg, însemnând tot *ceea ce era scris*, va desemna domeniul *scrierilor umaniste de orice fel*, retorică, istoriografie, beletristică, studiu filologic, etc. Literatura, astfel definită, avea ca finalitate nu umai plăcerea estetică, ci și cultivarea spiritului, formarea umanistă a individului, educarea acestuia, schimbarea de moravuri, de atitudini, etc. I. H. Rădulescu subliniază rolul uriaș al cărților scrise într-o limbă pentru formarea conștiinței de sine a unei națiuni precum și contribuția la conturarea identității acesteia între celelalte națiuni ale lumii.

În epocă, în domeniul vast și încă neclar conturat al literaturii, apare o primă *distincție* între 2 tipuri de limbaj literar: **POEZIE ȘI PROZĂ**. În sens medieval, poezie însemna *scriere în versuri*, aflată în antiteză cu vorbirea liberă de constrângerile prozodice. Sub influența noului curent literar european, romantismul sec. al XIX-lea, poezia este investită cu un prestigiu uriaș, ea fiind considerată *limbaj originar*, al revelației, în care au fost scrise textele religioase, legislative sau filosofice fundamentale ale civilizațiilor lumii. Poezia este doar ea în stare să exprime viața profundă, abisală, a spiritului omenesc precum și zona ideală a existenței: sentimente elevate, noblețea ideilor și a idealurilor personale și colective, efortul creator în spirit.

I.H.Rădulescu extinde semnificația poeziei. Ea nu înseamnă numai cuvânt, ci aceasta este o categorie prezentă în realitățile lumii. Sunt poetice: natura neașă de om, un peisaj nocturn, cerul înstelat, luna, amurgul, visele, târâmurile îndepărtate, arhaicul, etc. De fapt, poetul nu făcea decât să *redefinească conceptul de poezie conform exigențelor și cleșelor teoretice impuse de romantismul european* pe care această generație îl transpune pe terenul culturii române.

Acest program poetic romantic se amesteca acum cu *definițiile clasice sau iluministe*. E vorba despre un *eclectism de idei*, simptom al unei deschideri clare spre ideea de modernitate care a culturii noastre care ar fi vrut să recupereze instantaneu decalajele culturale față de cultura occidentală. Ceea ce acolo se desfășurase succesiv, într-o perioadă de 3 secole (sec.al XVII-lea – sec. al XIX-lea), ei ar fi vrut să se petreacă simultan, prin arderea etapelor. Așa se explică entuziasmul uriaș al acestei generații de a accepta fără un exercițiu critic elementar orice idee.

Poezia nu este numai inspirație, moment privilegiat, ci ea implică studiu, efort de șlefuire a formei, respectarea tradiției și a canoanelor literare anterioare. Funcția poeziei este, conform canoanelor clasice, aceea de a moraliza și a instrui. În schimb, proza rămâne domeniul banalității, al realismului plat și derizoriu. Poezia este ideală, proza rămâne cantonată în cotidianul plat.

Societatea românească descoperă **FUNCȚIA SOCIALĂ A TEATRULUI**. Majoritatea scriitorilor pașoptiști au scris piese de teatru, după canoanele clasicismului sau ale romantismului, criticând aspectele negative ale unei societăți ce nu își găsea o identitate în fața valului de provocări și modele europene din care românii nu știau ce să accepte și ce nu.

Prin transpunerea scenică a unei realități din viața publică, prin contactul direct al publicului cu personajele incarnate pe scenă, teatrul devenea o tribună de unde se realiza moralizarea opiniei publice și se realiza o influență mult mai mare asupra publicului decât prin intermediul textelor scrise. El poate forma gustul estetic și moral al unei națiuni. Teatrul devenea la începuturile sale la noi o tribună aproape ideologică și de propagare a ideii de nou și de modernitate.

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

În spațiul aproape gol al scenei sociale apare, după modelul aceluiași curent al romantismului, un personaj nou, POETUL, personaj carismatic, de excepție, care se distinge de toți ceilalți prin tot ceea ce face: prin intensitatea trăirilor și noblețea idealurilor, prin profunzimea sentimentelor și acuitatea spiritului critic, prin entuziasmul gesturilor și elevația aspirațiilor sale. El este visător, contemplativ, melancolic și dedicat nostalgiei idealului, refuzând constant realitatea prozaică ce ar putea să îlucidă. Este un idealist candid, altruist și naiv. În schimb, prin actele sale exemplare el este reinvestit cu funcții mitice: de erou, de legiuitor sau profet. Cu toate acestea, poetul este un nefericit în lume, conform modelului romantic al geniului neînțeles. Totuși, accente ironice și autoironice vizând condiția de excepție a poetului încep să apară și la noi, ca în tot romantismul european.

După etapa entuziastelor imitații și adaptări, a traducerilor și a fidelelor preluări, intelectualii pașoptiști redescoperă valoarea și funcția ideii de ORIGINALITATE ȘI IDENTITATE NAȚIONALĂ. În conglomeratul de idei, de atitudini estetice și de influențe, ei vor să impună ordine și astfel descoperă necesitatea imperioasă a ideii de originalitate și identitate, generate tot de către programul estetic al romantismului european.

Descoperind folclorul, istoria națională, trecutul eroic și natura, romantismul a determinat și în planul culturii românești un interes deosebit pentru identitate, pentru specificul local, pentru folclor, pentru trecutul medieval al românilor sau pentru peisajul pitoresc românesc, mai ales pentru cel rustic. V. Alecsandri, A. Russo sau I. H. Rădulescu vor fi interesați de aceste aspecte ale vieții imaginare colective ca de un tezaur neprețuit care avea să influențeze major originalitatea literaturii noastre de la 1840 mai ales după publicarea primului și a singurului număr al revistei literare *Dacia literară*.

În programul acestei reviste, M. Kogălniceanu recomanda scriitorilor români inspirația din istoria națională, din peisajul pitoresc, din viața satului, din critica societății contemporane care oferea imaginea ridicolă a unui amestec de barbarie orientală și civilizație occidentală, dar mai ales din folclor. Redactorii revistei propuneau evitarea politizării unei reviste de literatură și doreau să imprime *Daciei literare* statutul de *revistă a tuturor românilor*, unde ar fi putut să scrie toți românii, indiferent de provincia unde locuiau. Acesta era un deziderat de o noutate extremă, dată fiind situația Transilvaniei și a separarea principatelor române. *Dacia literară* a contribuit la conturarea mai clară a conceptului de identitate și de conștiință națională ale românilor.